

Dudás Barbara

A fémhulladék-szobrászat fenegyereke

John Chamberlain: *Choices*

📍 Guggenheim Museum, New York

📅 2012. február 24 – május 13.

Egy olyan volumenű szobrászati kiállításnak, mint amilyen JOHN CHAMBERLAIN *Choices* című tárlata, keresve sem találhatnánk jobb helyszínt a Frank Lloyd Wright féle New York-i Guggenheimnél. A választás nem csupán az intézmény – eredetileg Solomon Guggenheim és nem utolsósorban Hilla von Rebay – absztrakt művészet iránti elkötelezettsége miatt telitalálat, de azért is, mert a spirális szerkezetű épület rotunda-szintjein különösen előnyösen mutatnak Chamberlain absztrakt művei. Bár szokás a Guggenheim-beli kiállításokat elsősorban abból a szempontból vizsgálni, hogy vajon sikerült-e kiküszöbölni azt az állítólagos problémát, miszerint az épület árnyékos erkélyeivel és görbe falsíkjaival jelentősen megnehezíti a kiállítások rendezését, a bravúrosan installált kiállítás láttán ezúttal ez a kérdés fel sem merülhet.

A kiállítás egy igazi amerikai sikertörténetnek állít emléket, melyben Chamberlain személye és művészete is nagy szerephez jutott, aki „jókor, jó helyen volt”. Az akkoriban kamionsofőr-bajszáról, később fekete fedora-kalapjáról híres Chamberlain chichagói tanulmányai után 1956-ban érkezett New Yorkba, röviddel az után, hogy az absztrakt expresszionisták keresztapja, CLEMENT GREENBERG piedesztálra emelte JACKSON POLLOCK, WILLEM DE KOONIG és BARNETT NEWMAN ame-

rikai-típusú festészetét, és mint a modernista művészet következő lépcsőfokát jellemezte azt. Ebben a történelmi pillanatban még a csillagoknak sem kellett különösebben jól állnia Amerika felett ahhoz, hogy valaki az absztrakt expreszszionizmus legfőbb elvének – a narratív tartalom száműzésének – háromdimenziós alkalmazásával hamar elismertté váljon. 1960-ban rendezett első önálló New York-i kiállítását követően szerepelt az 1961-es nagyszabású, *The Art of Assemblage* című MoMA-beli tárlaton, mely az asszamlázs eljárás sokszínűségét volt hivatott bemutatni Duchamptól Kienholzig.

Chamberlain munkásságának ekkortól kezdve lett elválaszthatatlan jellemzője az asszamlázs, ami esetében nem – klasszikus értelemben vett – talált tárgyak (found objects) kétdimenziós képbe való beépítését jelenti, hanem az általa kiválasztott tárgyaknak (chosen objects) nevezett, főként fém hulladékok szobrászati alapanyagként való felhasználását. „Egy nap valami – egy dolog – eléd kerül, felveszed, elviszed és átteszed máshová, és *illik oda*. A megfelelő dolog, a megfelelő pillanatban. Megcsinálhatod ugyanezt szavakkal vagy fémmel is”,¹ idézi a kiállítás kurátora, SUSAN

¹ “One day something—some one thing—pops out at you, and you pick it up, and you take it over, and you put it somewhere else, and it fits. It’s just the right thing at the right moment. You can do the same thing with words or with metal.” Lásd: <http://www.guggenheim.org/new-york/press-room/releases/4356-chamberlain>

JOHN CHAMBERLAIN
Dolores James, 1962
Painted and chromium-plated steel
184,2 × 257,8 × 117,5 cm
Solomon R. Guggenheim Museum, New York
© 2011 John Chamberlain / Artists Rights Society (ARS), New York
© Fotó: David Heald/Solomon R. Guggenheim Museum, New York

JOHN CHAMBERLAIN
 Sphinxgrin Two, 2010
 Aluminium, 490×420×370 cm, Private collection
 Installation view: John Chamberlain: Choices, Solomon R. Guggenheim Museum, February 24 – May 13, 2012
 © 2011 John Chamberlain / Artists Rights Society (ARS), New York
 Foto: David Heald © Solomon R. Guggenheim Foundation

JOHN CHAMBERLAIN
© Fotó: Robert McKeever,
Courtesy Gagosian Gallery

DAVIDSON a művész szavait, majd hozzáteszi: Chamberlain művészetének vezérelve a jó választás és a pontos illeszkedés. Ahogy az a kiállítás kronologikus rendezésének köszönhetően is gyönyörűen olvasható, a csaknem hatvan évet felölelő életmű több korszakra osztható, alapvetően a felhasznált anyagok szerint. Korai művei kizárólagos alapanyagául elavult, funkciójukat veszített gépjárművek egyes darabjai szolgáltak, ám szemben a kortárs francia CÉSAR hasonló alapanyagból, kompressziós eljárással tömbbé formált műveivel, Chamberlain hegesztett szobrai esetében körültekintő formai megfontolásnak lehetünk tanúi. Ennél fogva pedig elsősorban nem a „consumer car culture” kritikáját kell felfedeznünk műveiben, hanem az anyag természetében rejlő lehetőségek tiszteletét, mely az ötvenes évek második felében készült alkotásaira – amikor is autóalkatrészek túl már egyéb fémhulladékot is felhasznált – különösen jellemzővé vált. Míg azonban a hasonló elveket valló – egyébiránt Chamberlain elődjeként számon tartott – DAVID SMITH szobrai finom, geometrizáló, néhol már-már konstruktivistá megfogalmazásukban egyfajta eleganciát mutatnak, addig Chamberlain férfias vehemenciával vágott bele mind az alkotásba, mind az arról való – gyakorta alkoholgőzös – filozofálgatásba. Ekkoriban készült szobrai általában monokróm

vas és acél alkotások, így például egyik leghíresebb, *Shortstop* című 1957-es szobra is. Műveinek címében egyébként szinte soha sem árul el semmit az adott alkotás készítésének körülményeiről, ahogy nem visz közelebb a mű esetleges értelmezéséhez sem, ám ebben épp úgy szándékosságot kell látnunk, mint szinte bármely más absztrakt művész esetében is.

Annak ellenére, hogy elsősorban autószeretetéről ismert, bátran kísérletezett a különböző egyéb anyagokkal is (habszivacs, alumíniumfólia, plexi, papír), bár a legnagyobb hatást mégis tagadhatatlanul a zománcozott fém elemek (az autóalkatrészek mellett háztartási gépek elemei, ipari hulladékok) tették rá. Ezen kívül – főképp a hatvanas években – írással, filmezéssel is foglalkozott,² míg a hetvenes évekre visszatért az autókhoz, azoknak is bizonyos alkatrészeihez (lökharítók, sárhányók, karosszériák). Szobrainak jellemző színhasználatával egyfelől a formalista hagyomány kigúnyolása volt a célja, másfelől Van Gogh és Matisse állítólagos hatása mellett az absztrakt expresszionista festészet szobrászatba való átültetését próbálta megvalósítani. Míg a nyolcvanas években a RALPH GOINGS-féle fotórealista képekről is ismerős, jellegzetes amerikai autófajta, a pick-up truck karosszériájának módszeres felcsíkozásával foglalatzkodott, addig kései munkáiban visszatért a monokrómiához. Ebben az időszakban születtek azok az Egyesült Államokban eddig még ki nem állított, hatalmas méretű, alumíniumfóliából össze-csavart, organikus hatást keltő szobrai, melyek talán a legnagyobb váltást jelentik az amúgy viszonylag egységes képet mutató életműben.

A kilencvenes években CHUCK CLOSE is megfestette a vérbeli amerikai Chamberlaint egy kései, pöttyözös portréján, aki a bulvársajtót is rendszeresen ellátta alapanyaggal. 2011-es halálával a nagy történelmi John-ok sorába lépett, emléket pedig méltón idézi a New Yorkban májusig látható, majd 2013-ban a Bilbao-i Guggenheimbe látogató retrospektív kiállítás.

² Erről részletesebben Najmányi László cikkében: <http://artportal.hu/aktualis/hirek/najmanyi-laszlo-meghalt-john-chamberlain>